

آرشیوهای دیداری - شنیداری

● دکتر شکوه مشهدی تفرشی

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال،

گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی

داشته‌اند، لذا تجربیات ارزنده ایشان در تألیف کتاب به چشم می‌خورد.

منابع کتاب همگی لاتین و بین سال‌های ۱۹۶۹ تا ۱۹۸۴ تألیف شده‌اند که از این نظر تا اندازه‌ای روزآمد نیستند، ولی از نظر مبانی آرشیو و اصول کلی کار بسیار با ارزش‌اند.

تجربیات نویسنده و نیاز جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی و سوابق تحقیق و آموزش کتابداران در دانشگاه‌های مختلف و دوره‌های کوتاه مدت کتابداری، انگیزه قدرتمندی جهت تألیف کتاب بوده است.

آرشیو سازمان صدا و سیما در سال ۱۳۵۸ تأسیس شد که وظیفه‌اش طراحی نظام جدیدی برای آرشیوهای سازمان، خدمات فنی، حفظ و نگهداری و ارائه خدمات به مراجعه‌کنندگان بود. نویسنده با استفاده از مطالعات و تجربیات خویش و تجربیات قبلی و حتی به صورت آزمایش و خطا، طرح جدید فهرست نویسی و رده‌بندی منابع دیداری - شنیداری را با توجه به تنوع مواد (فیلم، ویدئو، ویدئوکاست، نوار صدا، عکس، اسلاید و...) را تدوین نموده است.

از نویسنده محترم آثار ترجمه شده و هم‌چنین مقالات تألیفی زیادی وجود دارد و در حال حاضر نیز مسؤولیت کتابخانه وزارت امور خارجه را عهده‌دار می‌باشند.

این کتاب در چهار فصل تدوین شده است.

در فصل اول درباره تاریخچه، ساختمان منابع دیداری - شنیداری و مسائل فنی مربوطه بحث شده است. خوانندگان در این فصل با مفاهیم کلی و مبانی آرشیو، نحوه پیشرفت آن در طول زمان و تأثیر تحولات علوم و فنون بر فرمت و وظایف آرشیو، تاریخچه آرشیو در ایران، انواع آرشیوها با توجه به اهداف و کاربرد آن‌ها، نقش آرشیو در پژوهش و آموزش و سرگرمی، ساختمان فیلم، انواع فیلم، صداگذاری فیلم و

● نورالله مرادی. مدیریت آرشیوهای دیداری -

شنیداری، [ویرایش ۲]. تهران: نشر کتابدار،

۱۳۸۰، ۲۱۲ صفحه؛ رقعی، شومیز.

این کتاب نخستین اثری است که در زبان فارسی به منظور راهنمایی کتابداران و آرشیویست‌ها برای سازمان‌دهی و نگهداری منابع دیداری - شنیداری نوشته شده است. ویرایش اول کتاب با اقبال دانشجویان و کتابداران روبرو شد، ولی در ویرایش دوم علی‌رغم نیاز به تغییرات، اصلاحات چندانی صورت نگرفت.

نویسنده محترم کتاب، سال‌ها مسؤولیت بزرگ‌ترین آرشیو دیداری - شنیداری کشور را در سازمان صدا و سیما به عهده

نوارهای مغناطیسی با به کمک گرفتن تصاویر و توضیحات کافی آشنا می‌شوند.

در فصل دوم، خدمات فنی آرشیو مورد توجه قرار گرفته است و با توجه به وظایف عمده و اساسی آرشیو، سعی شده که کتابداران را برای ارائه خدمات اطلاع‌رسانی و حفظ و نگهداری مواد آرشیوی آماده نمایند. در این راستا، سیاست‌های خاص، انتخاب و تهیه منابع دیداری - شنیداری، گردآوری اطلاعات مواد دیداری شنیداری و راه‌های مختلف دسترسی به این اطلاعات و منابع حاوی اطلاعات مانند، فهرست بین‌المللی فیلم، آرشیو سایر کشورها، فیلم‌نامه، مدارک استودیو، نقد و بررسی‌ها، فهرست‌های فیلم ویدئو و مدارک موجود، مورد بحث قرار گرفته است.

نویسنده در زمینه فهرست‌نویسی توصیفی و فهرست‌نویسی تحلیلی و نحوه استفاده از قواعد آنگلوآمریکن، بطور مبسوط با ارائه مثال‌های متعدد توضیحات کافی ارائه نموده‌اند.

در همین فصل در زمینه فهرست‌نویسی و سازماندهی عکس‌ها و اسلایدها و نحوه بایگانی و آماده‌سازی برگه‌های فهرست‌نویسی اطلاعات کافی در اختیار خواننده قرار گرفته است.

در فصل سوم، حفظ و نگهداری منابع، اهمیت آن از دیدگاه هنری، تاریخی و تمدن مورد توجه قرار گرفته است. در زمینه عوامل خرابی فیلم و مواد مغناطیسی و خطراتی که این مواد را تهدید می‌کند و هم‌چنین به اهمیت توجه به جنس و کیفیت مواد و ساختار فنی و شیمیایی آن در هنگام انتخاب و خرید مفصلاً توضیح داده شده است. نویسنده محترم هم‌چنین به ساختمان آرشیو، دما و رطوبت مناسب، قفسه‌بندی، نور، گرد و غبار، تهویه و تصفیه هوا، خطرات ناشی از آب و مواد شیمیایی، آتش‌سوزی، بطور کامل اشاره کرده است و نکات مهم بازرسی منابع آرشیوی و انواع آسیب دیدگی‌های فیلم و مواد مغناطیسی و نحوه ترمیم آن‌ها و ارزیابی مواد آسیب دیده را بیان نموده‌اند.

در فصل چهارم مباحث مربوط به حفظ و حراست و دستیابی به اسناد و مدارک موادی که در ارتباط با سینما هستند با توجه به تجربیات و نگرش نویسنده در آرشیو صدا و سیما، مورد توجه

قرار گرفته است. در این فصل به دکومانتاسیون آرشیوهای دیداری - شنیداری (کتاب، نشریات ادواری، جزوه‌ها، فیلم‌نامه‌ها، متون تحقیقات، بریده جراید، عکس‌ها، پوسترها و...) پرداخته شده است.

این کتاب در مقایسه با سایر آثار موجود در بازار کتاب از کیفیت و اطلاعات جامعی برخوردار است. از نظر مورد استفاده، بعنوان یک کتاب درسی مناسب برای مقطع کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بسیار مفید است. از مباحث آن می‌توان بطور موردی برای مقطع کارشناسی نیز استفاده کرد. ویژگی بسیار مهم آن سبک نوشته روان و ساده آن است که علی‌رغم تخصصی بودن بسیاری از مفاهیم، درک آن را ممکن می‌سازد. ارتباط مطالب مناسب و کتاب دارای انسجام لازم برای حفظ ارتباط در ذهن خواننده است. مهم‌ترین ویژگی آن تألیف کردن آن برای آرشیو در ایران است که با توجه به تجربیات ارزشمند نویسنده و دانش حرفه‌ای ایشان، یکی از منابع مناسب برای کتابداران و آرشیویست‌های ایرانی است.

همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد، ویرایش دوم این کتاب تفاوت‌های اساسی با ویرایش اول آن ندارد. انتظار می‌رفت که در ویرایش دوم، نویسنده محترم نگاهی کارشناسانه به فرمت‌های تازه مواد دیداری - شنیداری داشته باشند، ولی چنین نشده است. فرمت‌های دیجیتالی و تصویرپردازی دیجیتالی و حفظ امنیت آرشیوهای الکترونیکی و سایر تأثیرات تکنولوژی روز بر مواد دیداری - شنیداری و آرشیوی مورد توجه نبوده و به آن اشاره‌ای نشده است. به عنوان مثال در کتاب دیگری که تحت عنوان مدیریت مجموعه‌های فیلم و ویدئو توسط سرکار خانم لیلا مرتضایی ترجمه شده است، منابع مورد استفاده در تألیف کتاب بسیار جدیدتر و روزآمدتر هستند (بین سال‌های ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۸).

با توجه به تجربیات، دانش و آشنایی نویسنده با جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور و هم‌چنین شناخت منابع آرشیوی و آرشیوهای موجود در کشور، بنظر می‌رسد که چنانچه این کتاب مورد ویرایشی دیگر قرار گیرد و اطلاعات مورد نیاز روز آرشیویست‌ها در آن گنجانده شود، هم‌چنان کتابی مناسب و معتبر برای آموزش و مرجع مناسب برای کاربران آن خواهد بود.